

Problemformulering:

Hvordan kan man planlægge, gennemføre og evaluere et undervisningsforløb i 5. klasse, hvor eleverne gennem et besøg i Den Gamle By får indsigt i, hvordan en skoledag foregik i 1864, med fokus på at styrke deres historiske empati og evne til at sammenligne fortidens skoleliv med nutidens?

Indholdsfortegnelse:

Indledning	3
Problemformulering	3
Fagdidaktisk teori	4
<i>Historisk empati</i>	
<i>Fortidsperspektiv</i>	
<i>Eksternt læringsmiljø</i>	
Undersøgelsens metodiske fremgangsmåde.....	5
Præsentation af undervisningsforløb	5, 6
Analyse	6
Det som overraskede mig	6,7
Konklusion og refleksion	7
Bilag	
Forfase / før besøget	8
Midterfase/ under besøget	9
Efterbearbejdningsfase/efter besøget.....	9
Undervisningsforløb	10
Spørgeskema til elevinterviews	11-12
Eksempler på elevudsagn	12- 13
Referenceliste	14

Indledning:

I fagformålet for historie Stk. 2. står der, ”at eleverne skal arbejde analytisk og vurderende med historiske sammenhænge og problemstillinger for at udbygge deres forståelse af menneskers liv og livsvilkår gennem tiderne og opnå indsigt i kontinuitet og forandring.” (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019). For at kunne det må eleverne kunne *leve sig ind i, hvordan mennesker i fortiden tænkte og handlede*. Ellers risikerer de at tro, at historien udviklede sig, som den gjorde, fordi *det bare måtte ske sådan*, hvilket Erik Lund peger på, hvis elever kun ser fortiden ud fra nutidens præmisser (Lund, 2016).

Jeg har fra min tidligere erfaring som natur & teknologilærer inddraget eksterne læringsmiljøer for at kvalificere undervisningen og gøre den mere spændende og meningsfuld for mine elever. Det har jeg også prøvet at gøre med min 5. klasse, da de besøgte Den Gamle by i Aarhus for at deltage i forløbet ”*en dag som barn i 1864*”. Stedet skaber en helt særlig læringsituation, fordi museet udgør *en autentisk og sanselig ramme* (Leth & Bager, 2019). Her kan eleverne møde historien i autentiske omgivelser, de bruger deres sanser, de lever sig ind i rollen som barn i 1864. Kort sagt: de kommer til at mærke historien på egen krop.

Når eleverne går rundt i Den Gamle By iført datidens tøj – uldtrojer, forklæder, støvler og lange kjoler –, når de sætter sig på de hårde træbænke i skolestuen og retter sig automatisk op akkurat som børn gjorde i 1864, når læreren hæver stemmen, og når de møder sproget og normerne fra 1864 i Den Gamle By, kan det fremkalde nogle refleksioner: *Hvordan var det at være barn dengang? Hvordan føles det at gå rundt i det gamle tøj? Hvordan adskiller deres skole- og hverdagsliv sig fra vores i dag? Og hvad kan de lære af det?*

Dette forløb inddrager et eksternt læringsmiljø, og kan betragtes og analyseres som en del af den åbne skole. Den norske ude-undervisningsforsker Arne Nikolaisen Jordet betegner ”*ind- ude – ind*” modellen som en læringsløjfe, som består af tre faser: *en tilegnelsessituation, en udprøvningsituation og konsolideringssituation* (Jordet, 2010).

Mads Hermansen taler om tre faser: først en *forfase* (feedforward), hvor læreren gør mål og forventninger klare, derefter en *midterfase*, hvor eleverne er i centrum, afprøver og eksperimenterer, og til sidst en *efterbearbejdningsfase* (feedback), hvor man evaluerer og vurderer udbyttet af arbejdet og hvad man nu har lært (Hermansen, 2011).

I dette forløb får eleverne mulighed for at komme tæt på fortiden. Det kræver ikke, at de på forhånd ved meget om skolelivet i 1864, men at deres nysgerrighed vækkes, og at de kan se en forbindelse mellem livet dengang og deres eget liv i 2025. Denne tilgang ligger til grund for min problemformulering.

Problemformulering:

Hvordan kan et undervisningsforløb i 5. klasse planlægges, gennemføres og evalueres, så et besøg i Den Gamle By giver eleverne indsigt i, hvordan en skoledag foregik i 1864, og samtidig styrker deres historiske empati samt deres evne til at sammenligne fortidens skoleliv med nutidens?

Fagdidaktisk teori:

Historisk empati:

Historisk empati handler både om at forstå og om at føle med mennesker fra fortiden. Nogle historiedidaktikere ser det mest som en kognitiv proces, hvor eleverne prøver at forstå fortidens mennesker og deres valg (Ashby & Lee, 2001). Andre, som Jens Aage Poulsen, peger på, at følelser også spiller en vigtig rolle, og at *affektive og emotionelle dimensioner* er en forudsætning for, at eleverne kan demonstrere historisk empati. Han hævder, at *historisk empati er en proces, hvor eleverne både tænker sig ind i og følelsesmæssigt engagerer sig i historiske personer for bedre at forstå og kontekstualisere deres levede oplevelser, beslutninger eller handlinger.* (Endacott & Brooks, 2013).

De amerikanske historiedidaktikere Keith Barton og Linda Levstik understreger også, at historisk empati kræver, at eleverne føler omtanke for fortidens mennesker. Det betyder, at eleverne prøver at leve sig ind i datidens værdier, holdninger og livsvilkår og derefter reflekterer over, hvad denne indsigt kan betyde for deres egne værdier og måder at leve på i dag (Barton & Levstik, 2004).

At tilnærme sig fortiden forudsætter således, at eleven har viljen til at skifte perspektiv og bestrebe sig på at forstå den givne fortids erfaringer, værdier, overbevisninger osv. med henblik på realistiske forestillinger om, hvordan en person dengang kunne have tænkt og reageret i situationen. Desuden må eleven være indstillet på at overveje, hvordan en person i fortiden med vedkommendes livserfaringer kunne have forholdt sig til og reageret affektivt på situationen (Endacott & Brooks, 2013).

Fortidsperspektiv:

Fortidsperspektiv betyder netop ”at forstå fortiden på fortidens præmisser”. Loa Bjerre beskriver det som at prøve at se fortiden, sådan som den kunne være blevet oplevet af mennesker, der levede dengang. Hun fremhæver hvordan begrebet fortidsperspektiv, bliver mere og mere fremtrædende i historiefaget i folkeskolen, trods det mangler i undervisningsmaterialerne. *”Fortidsperspektiv som et fagdidaktisk begreb er i forskellige varianter på vej ind i fagets læreplaner i grundskolen og gymnasiet. Særligt vendingen; ”at forstå fortiden på fortidens præmisser”⁴, henviser til den verden, det fortidige menneske stod i.”* (Bjerre, Knudsen, & Poulsen, 2024).

Når elever får lov at leve sig ind i og være til stede i et historisk miljø, stiger deres interesse, engagement og glæde ved faget. Det styrker deres historiske viden og deres evne til at se sammenhænge mellem fortid, nutid og fremtid (Cooper, 2018). Fortiden findes ikke længere, og vi kan ikke møde den direkte. Men vi kan udvikle et fortidsblik, som er grundlaget for historisk empati — evnen til at forestille sig fortiden, leve sig ind i den og forstå den på dens egne præmisser.

Eksternt læringsmiljø:

Den Gamle By er et godt eksternt læringsmiljø, fordi eleverne kan opleve historien på en konkret og sanselig måde. Museet fungerer som en levende by, hvor bygninger, rum, genstande og aktører tilsammen giver en helhedsoplevelse af fortiden. Dewey fremhæver, at elever lærer bedst gennem oplevelser (Dewey, 2002), og her får de mulighed for at være midt i historien i stedet for blot at høre om den. Den Gamle Bys huse, møbler og miljøer er genskabt efter datidens forhold, og museets aktører taler og opfører sig, som man gjorde i perioden. Det gør oplevelsen mere levende og virkelig, så eleverne kan fordybe sig i det historiske univers.

I *forfasen* har jeg forberedt eleverne ved at introducere forløbet og minde dem om reglerne, selvom de kender stedet i forvejen. Under selve besøget – *midterfasen* – er de helt overlodte til aktørerne, så de hele tiden kan blive i deres 1864-roller. Jeg har observeret og noteret deres kropslige og følelsesmæssige oplevelser samt taget mange billeder, som bruges i efterbearbejdningen i klassen og som bilag i denne opgave.

Undersøgelsens metodiske fremgangsmåde

I min undersøgelse anvender jeg både observation og interview som undersøgelsesmetoder. At interviewe mennesker handler grundlæggende om at opnå indsigt i deres oplevelser, holdninger og livsverden (Kvale & Brinkmann, 2015). Interviewet er baseret på en samtale, hvor jeg vil forsøge at forstå elevernes perspektiver og refleksioner.

Da et centralt formål med undersøgelsen er at afdække elevernes historiske empati samt undersøge deres evne til at koble 1864 til nutiden, er det vigtigt at de får mulighed for at forklare deres tænkning og følelser, som jeg ønsker at indfange gennem åbne spørgsmål- og svarkategorier, hvor de kan udfolde, hvordan de forstår skolelivet og barndommen i 1864 sammenlignet med i dag.

I forbindelse med min kvalitative undersøgelse har jeg udarbejdet både et spørgeskema og et evalueringsark. Eftersom spørgeskemaet består af skriftlige spørgsmål, giver det eleverne mulighed for individuelt at formulere deres tanker. I den kvalitative tilgang arbejdes der netop med åbenhed over for variationerne i elevernes svar. Her er ikke et ønske om at generalisere, men derimod et fokus på at forstå den enkelte elevs perspektiv (Mottelson & Muschinsky, 2017).

Derudover er det oplagt at bruge mine egne observationer, som kan gøre det muligt for mig at se vigtige tegn på elevernes indlevelse, som de måske ikke kan forklare i deres interview. Jeg vil observere deres reaktioner, deres kropslige og følelsesmæssige oplevelser og adfærd under besøget i Den Gamle by. Men i netop dette forløb kan der opstå udfordringer ift. at bruge observation som undersøgelsesmetode. Der er nemlig risiko for, at mine elever ændrer deres opførsel, fordi de ved, at de bliver observeret. De kan forsøge at *spille deres rolle rigtigt* i stedet for at reagere naturligt, hvilket betyder, at nogle af mine observationer måske ikke viser ægte historisk empati, men i stedet en form for præstation.

Præsentation af undervisningsforløb

Klassen tager på en tidsrejse og bliver for en dag forvandlet til skolebørn i 1864. Gennem et rollespil får eleverne lov til at mærke på egen krop, hvordan livet var for børn for 160 år siden. Det er Den Gamle bys undervisere, som styrer forløbet, og for at gøre oplevelsen mere virkelig får eleverne tøj og roller fra perioden.

Når alle er klædt om, starter tidsrejsen. Underviseren fører børnene tilbage til en tid med hestevogne, hårdt arbejde og streng disciplin. I Købmandsgården arbejder de for fru Svendsen og hjælper med at hente vand fra brønden, feje, pudse vinduer og vaske tøjet. Til frokost får eleverne byggrød, og derefter fortsætter dagen i skolestuen, hvor udenadslære, salmevers og orden er en vigtig del af undervisningen. Til sidst føres klassen tilbage til nutiden. Underviseren taler med eleverne om deres oplevelser og giver dem mulighed for at dele tanker og følelser fra forløbet og sammenligne dem med deres egen hverdag i dag.

Forfasen /tilegnelsessituation

Eleverne skal på egen krop opleve et barns liv gennem skolegang og arbejde for at få en forståelse af forskelle og ligheder og udvikling af børns vilkår de sidste ca. 160 år. I planlægningsfasen arbejder jeg med elevernes forforståelser og forestillinger om skoleliv og barndom i 1864. Det kan gøres gennem spørgeskemaer, billeder, små film eller korte fortællinger, der viser, hvordan skoledagen foregik dengang. På den måde får eleverne allerede før besøget en idé om forskelle og ligheder mellem datiden og i dag, hvilket er vigtigt for at udvikle historisk empati.

Læringsmålene tydeliggøres og kobles til Fælles Mål.

"Eleverne kan sammenligne væsentlige træk ved historiske perioder" (Kronologi og sammenhæng.

"Eleverne kan med afsæt i enkle problemstillinger anvende kildekritiske begreber til at redegøre for fortolkninger af fortiden".

"Eleverne kan perspektivere egne og andres historiske fortællinger i tid og rum" (Historiebrug).

Midterfasen /udprøvningsituation

Under besøget i Den Gamle By får eleverne mulighed for at opleve et skolemiljø fra 1864 på egen krop. De sidder ved gamle pulte, skriver med griffel og deltager i undervisning, som lignede datidens. De sanselige oplevelser gør historien konkret og giver eleverne et grundlag for at forstå, hvordan børn dengang tænkte og levede.

Efterbearbejdningsfase /konsolideringssituation

Gennem observationer og korte refleksionsopgaver hjælper jeg eleverne med at sætte ord på forskelle og ligheder mellem deres egen skoledag og den, de oplever i Den Gamle by. Dette styrker både historisk empati og evnen til at sammenligne barndoms- og skolelivet på tværs af tid.

Analyse af elevernes historiske empati

Elevudsagnene viser tydeligt, at forløbet *“En dag som barn i 1864”* aktiverer både kropslige, følelsesmæssige og refleksive dimensioner af historisk empati. Elevernes beskrivelser af dragterne viser, hvordan fysisk ubehag bliver en direkte indgang til forståelse: *“Det var virkelig varmt i de der tunge kjoler”* og *“Tøjet sad lidt stramt”*. Disse erfaringer får eleverne til at fornemme, hvordan tøjet påvirkede børns bevægelser og adfærd dengang. Arbejdsopgaverne skaber en endnu stærkere kropslig erkendelse. Udsagn som *“Spanden med vand var meget tung”* og *“Jeg blev træt af at vaske tøjet”* viser, at eleverne konkret forstår det fysiske slid, børn i 1864 oplevede. En elev, der blev skældt ud for ikke at feje godt nok, fortæller: *“Jeg blev lidt ked af det, men jeg blev i rollen,”* hvilket peger på både emotionel indlevelse og en begyndende forståelse for disciplinens betydning dengang.

Apropos disciplinen i skolen, dette vækker stærke følelser. Eleverne beskriver nervøsitet og chok: *“Da læreren råbte, blev jeg faktisk nervøs”* og *“Spanskrøret på bordet eller i lærerens hånd gør mig bange.”* Disse reaktioner viser, at eleverne mærker, hvordan autoritære lærere og straf formede børns hverdag. Dette understøttes af udsagn fra undervisningen: *“Jeg blev skældt ud, fordi jeg ikke havde klippet mine negle”*, *“Jeg tør ikke modsige læreren”*

Med hensyn til kønsrollerne giver flere piger udtryk for uretfærdighed: *“Som pige måtte jeg ikke prøve det samme som drengene... det gjorde mig sur.”* En elev siger: *“Nu forstår jeg bedre historien,”* hvilket viser, at eleverne kobler deres oplevelse med viden om fortidens normer.

Også hverdagslivet skaber indsigt og gør eleverne opmærksomme på, hvor anderledes dagligdagen var. *“Grøden smagte mærkeligt”* og *“Det var underligt at sidde meget stille og spise”*.

Mod slutningen formulerer eleverne mere generelle refleksioner, som viser begyndende historisk empati. Udsagn som *“Jeg ville ikke have lyst til at være barn dengang”* og *“Jeg er mere taknemmelig for min egen skole”* viser, at eleverne både kan leve sig ind i datidens livsvilkår og samtidig fastholde en nutidig vurdering. Flere opdager også nye sammenhænge som for eksempel: *“Jeg forstod, hvorfor børn dengang ikke legede så meget. De havde travlt med at hjælpe deres familier og gå i skole”*. **NB: I starten var planen, at eleverne skulle udfylde et spørgeskema, men mange havde det svært ved at udtrykke sig skriftligt. Så de gav deres udsagn mundtligt og jeg noterede de mest relevante.**

Det som overraskede mig

Det, der overraskede mig mest i forløbet, var, hvor stærkt eleverne reagerede på at blive en del af livet i 1864. Jeg havde regnet med, at de ville synes, det var sjovt at klæde sig ud og lege med. Men jeg blev overrasket over, hvor hurtigt de tog rollerne til sig og begyndte at opføre sig som børn fra perioden.

Et tydeligt eksempel var i Købmandsgården. Her skulle eleverne stable brænde, hente vand og feje gårdspladsen. Flere elever stoppede op midt i arbejdet, fordi de blev overraskede over, hvor tungt vandspandene faktisk var, eller hvor mange gange man skulle gå frem og tilbage for at hente vand fra brønden på torvet. Nogle sagde direkte: *“Skulle børn virkelig gøre det her hver dag?”* Her mærkede de forskellen på deres egen hverdag og børnelivet i 1864.

Jeg blev også overrasket over deres reaktion, da de skulle spise frokost, som består af en skål grød. Mange af eleverne rynkede på panden, da de fik grøden. Men da de samtidig hørte, at det var en helt normal ret dengang, begyndte flere at sammenligne med deres egne madpakker og talte om variation i deres madpakker, hvor der både er frugt, grøntsager, rugbrød, pålæg og ost.

I skolestuen var det især disciplinen, der gjorde indtryk på dem. Da underviseren insisterede på udenadslære og lige rækker, reagerede nogle elever spontant og sagde: *“Man tør jo ikke sige noget forkert”* Det viste, at de for alvor begyndte at forstå, hvordan disciplinen fyldte meget dengang, og hvordan skolekulturen var langt mere streng end i dag.

Alt dette overraskede mig, fordi jeg ikke havde forventet, at eleverne ville blive følelsesmæssigt berørte af forløbet. Mange begyndte bagefter at snakke om, hvor meget lettere deres skoleliv er nu, og hvordan børn dengang havde langt færre rettigheder. Det viste sig, at rollespillet var en oplevelse, der satte tanker i gang om både fortiden og deres egen hverdag på en måde, som jeg ikke helt havde forudset.

Konklusion og refleksion:

På baggrund af planlægningen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningsforløbet kan jeg konkludere, at dette forløb giver gode muligheder for at udvikle elevernes historiske empati. Forløbet blev planlagt med klare mål for, at eleverne både skulle opleve 1864 fysisk og følelsesmæssigt samt efterfølgende sætte deres erfaringer i relation til deres eget skoleliv. Elevernes indlevelse blev præget af de autentiske omgivelser i Den Gamle by. Dragterne, de stramme regler og det hårde, praktiske arbejde gjorde indtryk og skabte kropslige erfaringer, der ikke kan opnås gennem klasselokaleundervisning. Observationerne viste, at eleverne spontant ændrede adfærd, talte lavere og handlede mere forsigtigt fordi de det var en tidsrejse, hvor de trådte ind i 1864's normer og følte historien frem for blot at høre om den. Elevernes emotionelle reaktioner såsom forskrækkelsen over spanskrøret, deres nervøsitet ifm. den skrappe lærer samt deres frustration over kønsrollerne, styrkede deres forståelse af disciplin og sociale normer dengang.

Evalueringen gennem udsagn og observationer viste en tydelig progression i elevernes historiske empati. De gik fra at reagere kropsligt og intuitivt til at udtrykke reflekterede sammenligninger mellem skolelivet dengang og nu. Udsagn som *“Jeg forstod, hvorfor børn dengang ikke legede så meget”* og *“Jeg ville ikke have lyst til at være barn dengang”* demonstrerer, at eleverne både forstod de hårde vilkår og drage paralleller med egen hverdag. Forløbet viser derfor, at en kombination af før besøget-aktiviteter, under besøgets autentiske rammer og en evaluering ved hjælp af observation og elevrefleksion kan styrke elevernes historiske empati. Besøget i Den Gamle By gav eleverne et godt grundlag for at forstå og sammenligne skolelivet i 1864 og i dag, og dermed opfyldte problemformuleringens ønskede mål.

Bilag:
Forfase/ før besøget:

før besøget *Mohamed*

Forestil dig en skoledag i 1864

Skriv 5 ting, du tror er anderledes end i dag:

1. Man skulle gå i skole og arbejde
2. man bliver stoffer hvis man kommer for sent
3. der var ikke social media
4. der var ikke elektricitet
5. de har ikke mange fag

Amal

før besøget

Forestil dig en skoledag i 1864

Skriv 5 ting, du tror er anderledes end i dag:

1. ingen telefoner ingen Insta
2. ingen TV ingen bus
3. ingen smartboard
4. skriver med bly og kridt
5. børn arbejder

Læreren slår

Sara V.

før besøget

Forestil dig en skoledag i 1864

Skriv 5 ting, du tror er anderledes end i dag:

1. Hvis du kommer for sent så skal man ikke straffes eller slå
2. Når børn er færdige med skolen så arbejde fordi de hjælper deres forældre
3. Der havde ingen telefoner, tv, og ikke lærere skriver med kridt
4. Børn hjælper hinanden og læser sammen det ville blive hyggeligt til sidst
5. Børn laver ikke mere end det der skal være og hjælper deres forældre med huset

Abdi

FØR BESØGET

Forestil dig en skoledag i 1864

Skriv 5 ting, du tror er anderledes end i dag:

1. Børn arbejder
2. Ingen teknologi
3. Man går til skole
4. Man bliver straffet hvis man gør noget forkert
5. Skriver med bly og kridt

OMER

FØR BESØGET

Forestil dig en skoledag i 1864

Skriv 5 ting, du tror er anderledes end i dag:

1. Lærne sætter børne vis de laver ballad fx lærer i timmerne
2. de arbejder i skolen ik som lærer men Hålo Arbejde
3. der var ik elektrisk fx social media og telefoner i skolen
4. de har stole der er lavet af træ
5. de havde iket smarte børn de havde fx tælle og kridt

Muhammed M.

FØR BESØGET

Forestil dig en skoledag i 1864

Skriv 5 ting, du tror er anderledes end i dag:

1. De blev slået af lærer og der var ingen smide ikke kom forsendt
2. De sov ikke godt ingen telefon Der er telefon
3. ingen telefon Ingen Tv børn arbejder
4. ingen bibtok eller youtube
5. i dag i Danmark er der ikke fattigdom og ingen passer

Mikail

FØR BESØGET

Forestil dig en skoledag i 1864

Skriv 5 ting, du tror er anderledes end i dag:

1. ingen - telefoner Ingen - Tv ingen - bibtok ingen - børn arbejder
2. ingen - smarte børn børn har ik fritid så meget spiller ik fodbold ingen - youtube
3. ingen iPad Ingen - godbord og stole Ingen - film - Ingen - pladaler
4. _____
5. _____

Under besøget /Midterfase

Overordnet mål: *Eleverne opnår viden om skoleliv i 1864 og udvikler historisk empati.*

Formålet med forløbet:

- *At eleverne oplever fortiden gennem et autentisk læringsmiljø.*
- *At styrke deres historiske empati og forståelse af udviklingen i børns vilkår.*
- *At give dem en kropslig oplevelse af, hvordan barndom og skoleliv har ændret sig.*

Lektionsplan:

Lektion	Varighed	Læringsmål	Aktiviteter
Lektion 1: Fremkalde elevernes forestillinger og forforståelser	2 x 45 min.	Eleverne får allerede før besøget en idé om forskelle og ligheder mellem datiden og i dag, hvilket er vigtigt for at udvikle historisk empati.	Arbejdsark: forestil dig en skoledag i 1864. skriv 5 ting, du tror er anderledes end i dag Jeg viser 3 forskellige billeder fra Den Gamle bys hjemmeside om forløbet: Jeg beder mine elever om at kigge godt og grundigt på dem og analyserer dem (fokus på børnearbejde, dragter, disciplin og kønsroller).
Lektion 2: under besøget.	4.5 time i Den Gamle by	Her vil eleverne opleve et skolemiljø fra 1864 på egen krop ”Eleven kan leve sig ind i historiske situationer og diskutere valg og konsekvenser.	Her træder jeg helt tilbage og agerer som observatør og fotograf.
Efter besøget	Dobbelt lektion	Eleven kan reflektere over forskelle og ligheder mellem fortid og nutid. Eleven kan argumentere og perspektivere egne oplevelser. Eleven kan forklare forskelle mellem nutidens og fortidens skoleliv.	Før vs. Nu: eleverne udfylder et Venn-diagram og skriver på gule (1864) og grønne (2025) Post its. Klassedialog efterfulgt af elevinterviews. Jeg noterer relevante udsagn fra eleverne. Jeg kan med fordel inddrage et dannelsesperspektiv, hvis eleverne laver fx en plakat, der viser skolelivet i 1864 sammenlignet med skolelivet i dag og efterfølgende kan de formidle og fremlægge i en mindre klasse fx (3. klasse).

Spørgeskema til elevinterviews

Kategori	Spørgsmål
Kropslige oplevelser	<i>Lagde du mærke til, om din krop ændrede sig? rette ryggen, tie stille, undgå øjenkontakt?</i> <i>Hvornår blev du fysisk træt?</i> <i>Da du hentede vand fra brønden? Da du vaskede tøj? Eller da du skulle feje?</i> <i>Hvordan påvirkede tøjet dig?</i> <i>Var det tungt, ubehageligt, varmt, stramt eller svært at bevæge sig i?</i>
Arbejdsopgaver, der kræver fysisk styrke	<i>Hvilken opgave synes du var hårdst?</i> <i>Hvorfor tror du, det var svært for børn dengang?</i> <i>Var der en opgave, du slet ikke havde forventet var så hård?</i> <i>Hvad overraskede dig?</i>
Undervisning i skolen /Disciplin og lærerens rolle	<i>Hvordan havde du det, da læreren råbte eller brugte spanskroret på bordet?</i> <i>Blev du forskrækket?</i> <i>Følte du, at du måtte sige din mening?</i> <i>Hvorfor / hvorfor ikke?</i> <i>Hvordan reagerede du, hvis du blev skældt ud i rollespillet?</i> <i>Hvad gjorde du bagefter?</i> <i>Hvorfor kunne man ikke modsige en lærer i 1864?</i>
Rollefordeling pige/drenge	<i>Hvordan havde du det med, at piger og drenge havde forskellige roller?</i> <i>Følte du dig behandlet anderledes i rollespillet fordi du er en pige?</i> <i>Kan du give et eksempel?</i> <i>Hvad tænker du om forskellen på kønsroller i 1864 og i dag?</i>
Følelsesmæssige oplevelser	<i>Hvordan havde du det, mens du spillede barn i 1864?</i> <i>Var der et tidspunkt, hvor du blev nervøs eller utryg?</i> <i>Hvad var det, der gjorde dig sådan?</i> <i>Følte du dig anderledes end normalt?</i> <i>Hvordan kunne man se det på dig?</i> <i>Var der noget, der gjorde dig trist eller ked af det?</i> <i>Hvad skete der?</i> <i>Følte du nogensinde, at det var uretfærdigt? Hvornår og hvorfor?</i>
Mad og hverdagen	<i>Hvordan smagte grøden? Kunne du forestille dig at spise det hver dag?</i> <i>Hvordan oplevede du, at man skulle sidde musestille og spise?</i> <i>Hvordan var fattigdom en del af skolelivet?</i>
Historisk empati – refleksion og sammenligning	<i>Kan du forestille dig, hvordan børn havde det dengang?</i> <i>Hvilken følelse tror du, de havde mest?</i> <i>Hvad forstod du bedre efter besøget?</i>

	(arbejde, skole, disciplin, hverdag, mad, regler) Ville du selv have lyst til at være barn i 1864? Hvorfor / hvorfor ikke? Hvad er den største forskel mellem din skole i dag og skolen i 1864? Var der et tidspunkt, hvor du tænkte: "Det her ville være svært at leve med hver dag"?
--	---

Eksempler på elevudsagn og reaktioner baseret på mine observationer samt spørgsmålene:

Kategori	Det jeg skal observere	Elevudsagn og adfærd	Min fortolkning/analyse
Kropslige oplevelser	Elevernes reaktion på dragter, bevægelse, kropslige begrænsninger	"Kjolen var lang og en lille smule tung" "Det var virkelig varmt i de der tunge kjoler. Jeg kunne næsten ikke bevæge mig hurtigt." "Tøjet sad stramt, og jeg blev helt stille, som om jeg skulle opføre mig mere ordentligt."	Tegn på empati
fysiskkrævende arbejdsopgaver	Fysisk arbejde: hente vand fra brønden på torvet, skrubbe, feje og vaske tøjet.	"Jeg forstod, hvorfor børn dengang ikke legede så meget." "Spanden med vand var vildt tung. Jeg tænkte: hvordan kunne børn gøre det hver dag?" "Det var hårdt at vaske tøjet. Jeg blev træt, og jeg forstod, hvor meget de skulle arbejde." "Jeg blev skældt ud for ikke at feje godt nok. Jeg blev lidt ked af det, men blev i rollen."	Nogle elever er trætte og stønner. De mærker det hårde arbejde på egen krop.
Undervisning i skolen /Streng disciplin	Elevernes reaktioner på den autoritære lærer og strenge disciplin i det hele taget.	"Det var svært at lære salmevers udenad." "Det kan jeg heller ikke" "Jeg syntes, det var uretfærdigt, at pigerne skulle sidde bagerst."	De stirrede på spanskroret, de blev nervøse Eleverne føler disciplin og magtforhold

		<i>"Jeg tør ikke modsige læreren"</i> <i>"Da læreren råbte, blev jeg faktisk nervøs, selvom jeg vidste, det var et rollespil."</i> <i>"Spanskrøret på bordet gav mig et chok. Jeg tænkte over, at børn dengang kunne blive slået."</i> <i>Læreren skældte mig ud fordi jeg havde lange negle"</i>	
Rollefordeling pige/drenge	Elevers respons på manglende ligestilling mellem kønnene.	Frustration hos piger, undren hos drenge <i>"Drengene fik lov til mere end os. Nu forstår jeg bedre historien."</i>	Tegn på empatiforståelse
Følelsesmæssige oplevelser	Verbale og nonverbale reaktioner	<i>"Jeg ville ikke være barn dengang"</i>	Udtryk for perspektivskifte og begyndende historisk empati
Mad og hverdagen	Elevreaktioner	<i>Grøden smagte mærkeligt. Det må have været kedeligt at spise det hver dag."</i>	Tegn på historisk empati. De sammenlignede med deres egne madpakker og talte om variation i deres madpakker, hvor der er frugt, grøntsager, rugbrød, pålæg og ost.

Referencer

Ashby, R., & Lee, P. (2001). *Emathy, perspective taking, and rational understanding*. USA: Rowman & Littlefield Publishers, Incl.

Barton, K., & Levstik, L. (2004). *Teaching History for the Common Good*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Bjerre, L., Knudsen, H. E., & Poulsen, J. A. (2024). *Fortiden som et fremmed land. Historieundervisning og fortidsformilling*. Hans Reitzels forlag.

Børne- og Undervisningsministeriet. (2019, 12 4). *Historie faghæfte* . Retrieved from file:///C:/Users/Kamal%20Ahmane/Desktop/gsk_historie_fagh%C3%A6fte_2023.pdf

Cooper, H. (2018). *History 5-11. A guide for teachers*. London: Routledge.

Dewey, J. (2002). Barnet og læreplanen. In K. Illeris, *Tekster om læring*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Endacott, J., & Brooks, S. (2013, 1 8). An updated theoretical and practical model for promoting historical empathy. *Social Studies Research and Practice*, pp. 41-58.

Hermansen, M. (2011). *Historiefortælling som hovedvejen i livet og benchmark for museumsdidaktik*. Unge Pædagoger.

Jordet, A. N. (2010). *Klasserommet utenfor. Tilpasset opplæring i et utvidet læringsrom*. Cappelen.

Kvale , S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. Hans Reitzels Forlag.

Leth, M. A., & Bager, M. (2019). *Hvad lærte du i Den Gamle by i dag? Ik'no'et*. Retrieved from Falihos.dk: <https://falihos.dk/wp-content/uploads/2019/12/Historie-Samfundsfag1-16.pdf>

Lund, E. (2016). *Historiedidaktikk. En håndbk for studenter og lærere*. . Oslo: Universitetsforlaget.

Mottelson, M., & Muschinsky, L. J. (2017). *Undersøgelser - videnskabsteori og metode i pædagogiske studier*. Hans Reitzels forlag.